

כשהוא רחב ארבעה, אלא רק לענין החומרא המבוארת ברמ"א שלא לתלות כלל חוץ לארבעה).
שו"ר שהגרשו"א (בחי'דושי כת"י, הובא בהליכות שלמה ז, כא) נסתפק בדבר ולא הכריע. [ולמעשה היה עומד ומשגיח בסוכתו שלא ישתלשלו הקישוטים למטה מג' (?) טפחים. ובשנים המאוחרות לא הניח שיתלו נוי על הסכך כלל].

'אגנינהו רב נחמן בסוכה שנוייה מופלגין ממנה ארבעה טפחים...'. יש מי שאומר להוכיח מכאן שהמאכיל לחברו דבר שהוא מותר לפי דעתו של המאכיל, גם אם לפי דעתו של חברו הדבר אסור, אין בזה משום 'לפני עור לא תתן מכשול' – שלכן לא נמנע רב נחמן להושיבם בסוכה שהיא פסולה לפי דעתם.

ונראה לי שכאן דוקא מותר, מפני שהאיסור ניכר לחברו, והרי יכול להימנע אם ירצה, אבל כשאין הדבר ניכר – לא (ריטב"א. וכן הביא בשם מורו – הוא הרא"ה).

ואף באיסור דרבנן, אין להכשיל אדם אחר אם אינו יודע הדבר, גם אם לדעתו של המכשיל הדבר מותר. כן יש להוכיח מחולין קיא: וכמוש"כ באור-שמח הל' גירושין א, יו. וע"ע פרי חדש או"ח תצו, הנהגות איסור והתר כג; זכר יצחק סה, ב ובמובא בחולין קיא:

*

'סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצוירין ותלה בה אגוזין שקדים....' אפילו שיחתן של תלמידי חכמים הוא תלמוד, דמכאן נראה שהיה מנהגם כן, לחבב מצות הסוכה וליפותה בקרמין וסדינין ולתלות בה פירות חשובין. על כן ראוי לעשות כן, וכל המרבה הרי זה משובח' (של"ה מסכת סוכה ה).

א. בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה מד) נקט שינוי סוכה' הוא רק בדברים שרגילים לקשט בהם את הבית. או אפילו מיני פירות, כי בסוכה שעיקרה לאכילה יש להחשיב זאת כעיסור. וכן בדברים שאין מקשטים בהם הבית מפני שאינם מתקיימים לזמן רב – בסוכה שהיא עשויה לשבעה ימים, מקשטים. אבל דברים המתקיימים שאין רגילים לקשט בהם הבית – אין זה עיקר 'נוי סוכה', ומ"מ יש בזה נוי מצוה בעלמא. וצדד להסתפק שמא אותם דברים לא נאסרו מליהנות מהם ואולי אין ביזוי מצוה בהסרתם כיון שאינם שייכים לסוכה.

וכן בשו"ת שלמת חיים (להגר"ח זוננפלד. שעה) מובא שמי שאינו נוהג בביתו לתלות תמונות של צדיקים וגדולים, אין בתליית התמונות בסוכה משום הידור מצוה. יצוין שהגרש"ז אויערבך היו תלויים בסוכתו תמונות כאלו, הגם שבביתו לא היו תלויות תמונות של דיוקנאות אנשים כלל (כן מובא בהליכות שלמה).

ב. על הענין המיוחד של נוי סוכה יותר מהידור בשאר מצוות – ע' נאות דשא (סוכטשוב. ח"א לקוטים עמ' רלו); שפת אמת (שבת כב: על תד"ה אבוהון); משאת משה (לגר"מ חברוני. מוסר יט); קובץ מוריה (אלול תש"מ אלול תשמ"א).

ווע' מנהגי מהר"ל שנקט פעמים לשון חיוב על נוי סוכה.

דף יא

'תעשה ולא מן העשוי'. הנה ראשי פרקים וציוני מקורות לכמה מספרי פוסקים אחרונים, בשאלות שונות הנוגעות לדין תעשה ולא מן העשוי; –

בשיטות הפוסקים לפתוח הגג תחילה ואחר כך לסכך; או"ח תרכ"ג; הר צבי כאן; שבט הלוי ח"א ד.
 בשיטות הפוסקים כשהקדים סכך לדפנות; סו"י תרלה; שבט הלוי ח"ד נט.
 במחלוקת אחרונים כשסיכך מעל גג וריוח ביניהם, ואחר כך סילק הגג; שער הציון תרכ"ל; שבט הלוי
 ח"ד נט, י.

סוכה שנפלו דפנותיה ונשאר הסיכוך, האם כשר להעמיד שוב הדפנות ללא נענוע הסכך; הר צבי.
 האם צריך שכל הסכך ייעשה בהכשר או די בעשייה כשמשלים את הסיכוך בשיעור הכשר הסוכה; אבני
 נור או"ח תסו; שבט הלוי ח"ד נח.

מחלוקת אחרונים האם יש לפסול משום 'תעשה ולא מן העשוי' בדבר גזול שקנאו; באור הלכה (יא ד"ה
 מצמר) כף החיים (יא, כג) וערוך השלחן (יא, כב); מאסף לכל המחנות (יא, לח); חלקת יואב (ח"ב א); אפיקי ים (ח"ב לג); הר צבי;
 אבי עזרי.

וע"ע בכללות הנושא: עונג יום טוב י; דעת כהן קפב; שבט הלוי ח"ב קנד; זכרון לוי (הרד"י מן, עמ' לו).

לקט דיני 'תעשה ולא מן העשוי' בציצית – ע' יוסף דעת מנחות א קונטרס בענין ציצית פרק ג, טז.

'אמר רבי יהודה: נוהגין היינו...' ע' במצוין לעיל ב: אודות דרכו של רבי יהודה להוכיח הלכה ממעשה שארע.

(ע"ב) 'לימא כתנאי עבר וליקטן פסול...' יש לשאול על השוואת הגמרא קציצת ענפי האילן לליקוט
 ענבי ההדס, הלא בסוכה הנידון הוא האם קציצת הענפים נחשבת 'עשייה' כמו פעולת הנחת סכך, אבל
 בארבע מינים העשייה הנצרכת היא האגידה, והרי כשמלקט הענבים לא עשה כלום במעשה האיגוד,
 וכיצד נחשיב את הליקוט לתקן את האיגוד שנעשה בפסול.

ויש להוכיח מזה שגם בקציצת האילן [וכן בפסיקת חוטי הציצית] הקציצה כשלעצמה איננה 'מעשה'
 אלא הסרת הפסול בלבד, וזה שהיא מועילה לדעת רב היינו משום שעשה מעשה בתחילה במה שהדלה
 את האילן לשם סיכוך. ולפי זה יוצא שלא הכשיר רב אלא כשהדלה לשם צל, אבל אילן הגדל וסיכך
 מעצמו ובא אדם וקיצץ את ענפיו, לדעת הכל אין הקציצה נחשבת 'עשייה' (עפ"י שבט הלוי ח"ד נט, יא.
 ע"ש בהרחבה ובח"א ד).

לכאורה יש סברה לומר ששאלת 'קציצתן זוהי עשייתן' היא שאלה כללית שכל פעולה הנעשית בגוף הדבר כדי להסיר את הפסול
 שבו, שם 'עשייה' עליה ללא כל פעולה קודמת. ואף בלולב, אמנם אין פעולת ליקוט הענבים שייכת לאיגוד, מ"מ לדעת רב שם
 'מעשה' יש עליה ואין צריך מעשה אגידה דוקא אלא די בכל 'מעשה' המכשיר את המינים.

עוד היה נראה ליישב הקושיא מעיקרא, שאמנם פשט הסוגיא משמע שמדובר שמשתמש בענפים שקצץ לסיכוך, שהרי השוו
 זאת לפסיקת הציצית (וכמו שמבואר מפרש"י במשנה ד"ה או, ובתחילת הגמרא), אבל נכלל בפשט הלשון אף אופן שקצצן והסירן
 לגמרי ונשאר הסכך שעל הסוכה בלבד. והרי אופן זה דומה ממש להסרת הענבים בלולב, שבשניהם לא עשה מעשה במצוה עצמה
 אלא הסרת דבר הפוסל.

'ענני כבוד היו. דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: סוכות ממש'. יש אומרים ששתי הדעות הללו אמת;
 תחילה עשה להם סוכות ממש, ובשכר שעזבו בתיהם במצרים וישבו בסוכות ארעי ולא רגנו אחרי אלקיהם, זכו והקיפם הקב"ה
 בענני כבוד. ועוד פרשו על זו הדרך בפנים שונות. ע' חתם סופר אמור; שפת אמת סוכות תרמד, תרמו; אמרי אמת לקוטי הש"ס;
 מרומי שדה ריש המסכת; חיי אדם קמו; כף החיים תרכ"ב.
 עוד בענין זה ע' לקט שיחות מוסר לגרי"א שר, ח"ב עמ' קלג.

'מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה... אף סוכה...'. יש מקשים, והלא אם עשאה לבהמה גולל לקבר מקבלת טומאה (כדלהלן כד. לדעת רבי יהודה), אם כן אף בחגיגה שייכת טומאה. יש מהאחרונים שבארו שאפילו לדעת הראשונים שהגולל מטמא לעולם, אף אם נפרד מהמת (רש"י; שו"ת הרשב"א ח"א תעו), אין הגולל דבר הטמא בעצם אלא גזרת הכתוב היא שמטמא אחרים [וכעין המובא במדרש ספרי וז"ל אודות המת עצמו. וכן יש בשיטתם"ק ב"ק עו. גבי פרת חטאת]. ואין צריך לומר לדעת הראשונים שהגולל אינו מטמא אלא בזמן הוא נתון על המת (רמב"ם הל' טומאת מת ו,ד; תוס' להלן כג. רא"ש אהלות ב,ד; תורי"ד עירובין טו) – ודאי אין זו טומאה עצמית אלא שאמרה תורה שהגולל מעביר את טומאת המת לאחרים, על כן לעולם אין הבהמה טמאה בעצם (עפ"י דובב מישרים ח"א מת. וכן מטו בשם הגר"ז על דברי הגמרא זבחים טו רע"א). וע"ע קהלות יעקב (טהרות מ) שהגולל אינו מקבל טומאה אלא טמא מחמת עצמו. ויתכן אף לפי"ז ליישב שלמדו מחגיגה דבר שאינו מקבל טומאה.

*

'באה מצות סוכה זאת ללמדנו שלא ישים אדם בטחונו בגובה ביתו וחזוקו ותקונו הטוב, ואף כי יהיה מלא מכל טוב. ואל יבטח בסיוע שום אדם אעפ"י שיהא ארון הארץ ומושל בה, אבל ישים בטחונו במי שאמר והיה העולם, כי לו לבדו היכולת והאמונה, במה שמבטיח אינו מתנחם ממנו...

ולהעיר לאדם על זה באה מצות סוכה בזמן הזה אחר אסיפת גורן ויקב בארץ ישראל, כמו שנאמר באספך מגרנד ומייקבך, לפי שבזמן הזה הוא זמן בעיטה לכל, שהאוצרות מלאים כל טוב והאדם כבר נאסף לעיר ומטיח את גג ומחזיק בדק ביתו להשמר בו מזרם וממטר ומרוח ושאר פגעים, לפיכך צוה לצאת מביתו החזק ולישב בסוכות כדי שיתעורר וישים מבטחו בשם יתברך, ויתן אל לבו כי כל הטוב שהגיע אליו מן היוצא בשדה, הכל בא לו ברצון השם. ועל זה רמזו לעשותה מפסולת גורן ויקב, לזכר זה שאסף הפירות לאכול והפסולת לסכך בתנו מטר בעתו, וזכור שכל שמירת גופו וכל אשר לו מאת השם יתברך, ולא יבטח באשר לו'.

(מנורת המאור ג,ד א. מצוטט בשלה"ק סוף מסכת סוכה. ע"ש)

*

'רש"י כתב כי יסובבנהו – בענני כבוד. בענני כבוד הלא גם אנחנו יושבים – בסוכה! כי בסכות הושבת את בני ישראל... ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר, ואין שום נפקא מינה אם ענני כבוד אלה רוחניים היו או ג' דפנות כהלכה – בסוכה אנו יושבים בענני כבוד ממש! חכמי האמת גילו לנו, כי כל הימים הנוראים ובכל הימים הטובים בירח האיתנים ענין פנימי אחד להם: בנין רוחניותו של הכלל ישראל, באופן עמוק ונפלא מאד. אין לנו עסק בנסתרות אך שמץ דבר אלינו יגונב, כי השלב האחרון בבנין זה היא הקמת הקירות והכנסת התוכן אל בנין רוחני זה; 'הקמת הקירות' – זוהי הסוכה שהוא ית' פורס סוכת שלום עלינו ושומר עמו ישראל לעד בשמירה עילאית. זוהי השמירה המלווה את הכלל ישראל בכל הדורות לקיומו הנצחי. ועוד זאת יש בסיבוב ענני-כבוד זה, שאנו מרגישים בסיבוב עילאי זה ומתאמצים להשיג את הרומומות שלו גם בדעת ובינה. לכן אנשי העבודה יושבים בסוכה בצוותא עם שבעה הרועים, 'האושפיון', ובכל יום מהחג הם מתיחדים עם מידתו של אחד מהם, מאאע"ה עד דוד המלך.

אולם תנאי אחד יש לבנין רוחני זה: אמרה תורה כל שבעת צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. והגנו נזכרים כי ימצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן, ודוקא שם יסבבנהו יבוננהו. אילו ישבו בכבודו של עולם, איש תחת גפנו ותחת תאנתו – לא היו יכולים לזכות למה שזכו. גם אנחנו, אם רצוננו להבנות ברוחניות של הכלל ישראל, עלינו לצאת מדירת קבע בשביל הקמת הבנין, ולשבת בדירת עראי. אם רצוננו להבנות בעולמנו הפנימי, מוכרחים אנו להפרד מהעולם החיצוני שבו אנו חיים במשך השנה, לוותר על הנוחיות והמתרות של דירתנו שאנו כל כך שוקדים על היופי והפאר שלה, כי רוחניות פנימית אינה סובלת את השקידה על בנין עולמנו החיצוני (מתוך עלי שור ח"ב עמ' תמז-ח).
ע"ע בספר תום ודעת להר"י גינצבורג שליט"א עמ' שמט.

דף יב

רב חסדא אמר מהכא צאו הדר...' אף על פי שדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינו, הנביא מגלה על מה דיבר הכתוב בתורה (הערות במסכת סוכה).

מבואר שגם לרב חסדא עיקר הדין נלמד מ'באספך... והכתוב בנחמיה רק מגלה פירושו, פסולת גורן ולא גורן עצמו. ולפי זה מובן היטב שהראיה משם אינה ממעשה שהיה גרידא אלא ממה שחזר ושנה כמה פעמים 'עלי... – ללמדנו בא שאין לסכך בפרי.

[על דרכו של רש"י בכל מקום בש"ס לקרוא למקראות שבנחמיה 'ספר עזרא' – ע' במובא בסנהדרין צג. ולא נמצא (עפ"י בדיקת מחשב) בדברי הראשונים השם 'ספר נחמיה' אלא בפרוש רש"י לספר שמואל (א-ו, יח) ולא יוב (לה, כח)].

זרבי יוחנן אמר לך, הכא דקתני אין מסככיין בהן, לכתחלה הוא דאין מסככיין משום גזרת אוצר, הא דאורייתא שפיר דמי, התם דקתני אינה סוכה אפילו דיעבד מדאורייתא נמי אינה סוכה. רש"י מפרש טעם החילוק, מדוע בחבילות גזרו חכמים כשהניחן לשם סיכוך ואילו בחוטט בגדיש לא גזרו, כי שם מנענע הסכך לשם סוכה והרי העלה בדעתו ותיקן, אין לגזור משום פעם אחרת שמא יחטוט בגדיש שהרי המעוות תיקן וכל שכן שלא יעוות, אבל כאן אם נתיר באופן שהניח לשם סיכוך, יבוא לישב בה גם כשהניח לייבוש.

והרז"ה והריטב"א פרשו משום שבחבילות מצוי הדבר לכך גזרו חכמים, מה שאין כן חטיטה בגדיש אינה מצויה, ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן.

[יש מי שאומר שחבילה שהניחה לייבוש ואחר כך נענעה לשם סכך – כשרה, וכמו בחוטט בגדיש שאנו מכשירים בנענוע (מובא בר"ן. וכן נקט בקרבן-נתנאל (אות ת), וע' גם בחדושי הגהות בטור תרכט). והב"ח נחלק על הר"ן מצד הסברא. ונראה שאמנם לסברת רש"י נכונים דברי הר"ן, אך לפי סברת הרז"ה והריטב"א יש סיוע לדעת הב"ח, כי אין להוכיח כלל מנענע בגדיש או פקפוק נסרים להתיר נענוע בחבילות, כי שמא כאן גזרו אף באופן זה משום דשכיח. וכבר נמצא מפורש כן ברמב"ן (במלחמות ה' דף ח בדפי הר"ף) שאין מועיל נענוע בחבילה].
ראה פירוש נוסף בסוגיא [עפ"י הרמב"ם] במרומי שדה להנצי"ב.

(ע"ב) 'מהו דתימא בית קבול העשוי למלאות לא שמייה קיבול קמשמע לן. על שיטות הראשונים להלכה, בדין בית קיבול העשוי למלאות – ע' בשאלות ותשובות לסיכום.

עוד בענין זה, ע' דבר אברהם ח"ג יג; אבי עזרי סוכה ה,ה; שבט הלוי ח"ו קלת; חדושי הגר"ח על הש"ס.

ב. פרס עליה בגד לצורכו, כגון לייבשו; יש סוברים שהרי זה כלנאותה [אלא שצריך להסירו כשהבגד יבש, שלא יאמרו מסכך זה בדבר המקבל טומאה]. ויש אוסרים (ער"ן. וכן נקטו הפוסקים למעשה שיש להחמיר).

ב. אסור לישן תחת סדין הפרוס על קינופות המטה [= ארבעה מוטות לארבעת צדי המטה, וכלונסאות ביניהם וסדין פרוס עליהם], ואפילו אין הקינופות גבוהות עשרה טפחים מהמטה. באופן זה שאין בגובה עשרה, אין אסור אלא מדרבנן. וצריך עיון שיעורו, והאם אסור גם בפחות מארבעה טפחים (עפ"י חזון איש קג, יח. וע' פנ"י). מותר לישן תחת נקליטי המטה [= שני מוטות באמצעה, והסדין פרוס על הכלונס שביניהם] לפי שאין לה גג טפח. ובלבד שלא יהיו גבוהים עשרה טפחים מהמטה, כי אז אסור (מדרבנן, אבל מעיקר הדין כשרה, דקיימא לן שפועי אהלים לאו כאהלים דמו. תוס'). הרמב"ן והר"ן פירשו בדעת הר"ף שלהלכה מותר לישן תחת נקליטים אפילו גבוהים עשרה, כי שיפועי אהלים אינם כאהלים כלל, אף לא כאהל עראי. וכן דעת הרמב"ם. ואילו בעל המאור והריטב"א כתבו בדעת הר"ף לאסור. וכן נקט הר"ן. וכן כתבו הפוסקים להחמיר בדבר (ע' באור הלכה תרכו, ג).

ג. נויי סוכה אין ממעטים בסוכה, שאם גבוהה מעשרים אמה והם ממעטים אותה מעשרים – פסולה. ואם גבוהה עשרה טפחים והם ממעטים אותה מעשרה – כשרה (רש"י ותוס'). אמר רב אשי: ומן הצד ממעטים (שהרי אין בה כשיעור שייכנס ראשו ורובו ושלחנו).

דפים י – יא

יח. א. מהו לישן בכילה בסוכה?

ב. מהו לישן תחת המטה בסוכה?

א. אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לישן בכילה בסוכה אף על פי שיש לה גג, והוא שאינה גבוהה עשרה טפחים. ובאר ששונה זה מסדין הפרוס על קינופות המטה, כי הכילה אינה קבועה (בחזקה. רש"י) כמו הקינופות ואינה חשובה 'אהל'. רבה בר רב הונא דרש התר אפילו יש בה עשרה, כרבי יהודה שסבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע. הלכה כשמואל, שכן סוברים כמה אמוראים (עפ"י רי"ף, תוס' כאן ולהלן כו. ריטב"א ורא"ש). ורי"צ גיאות החמיר אפילו בשאינה גבוהה עשרה [נקט שבוה נחלקו שתי הלשונות ופסק כלשנא בתרא].

כילת חתנים שאין לה גג; לפי לשון אחת התיר שמואל לישון בה אפילו גבוהה עשרה. ואינה דומה לנקליטים, כי הם קבועים יותר.

א. כתבו התוס' שלשון ראשונה חולקת וסוברת שאסור (מדרבנן) אף בכילת חתנים אם גבוהה עשרה. (ומדברי הרמב"ן והרא"ש משמע לכאורה שאין מחלוקת לדינא בין שתי הלשונות. ובחזו"א (קנז, סתם כדברי התוס').

ולפי דעת רבי אליעזר (יט): שיפועי אהלים כאהלים, ודין כילה שאין לה גג ככילה שיש לה גג (עפ"י משמעות הסוגיא להלן יט:).

להלכה כתב הרי"ף שמותר לישן בכילה שאין לה גג טפח אפילו גבוהה עשרה. וכן פסק בשלחן ערוך (תרכו, ב). וכתב המגן-אברהם שאם יש בפחות משלשה טפחים סמוך לגג רוחב טפח – דינה ככילה שיש בגגה טפח. ועוד כתבו על פי האגודה שאין התר אלא כשהסדינים מגיעים עד לקרקע, אבל אם גבוהים מן הקרקע טפח או יותר – אסור (מובא במשנ"ב שם. וע' גם חזו"א קנ, יח).

ב. גובה עשרה נמדד מהקרקע שבו נעוצים המוטות, ואם הם יוצאים מהמטה – מודדים מהמטה עד הגג (עפ"י פרי מגדים תרכו סק"ב [ור' בלשון רש"י]. וע"ש במשנ"ב).

ב. הישן תחת המטה בסוכה – לא יצא ידי חובתו. ופירש שמואל: במטה גבוהה עשרה [ואעפ"י שעשויה לגבה ולא להאחלה, נחשבת 'אהל']. רבי יהודה מתיר, שסבר סוכה דירת קבע ואין אהל עראי בא ומבטל אהל קבע. וכן נקט רבה בר רב הונא (אבל אין הלכה כדבריו. תוס' כאן ולהלן כו.). התוס' (כ: ד"ה הישן) נסתפקו לומר שמא ישנן דעות אמוראים שאפילו בשאין המטה גבוהה עשרה אסור לישן תחת המטה בסוכה.

ט. הישן בכילה ערום – מהו להוציא ראשו החוצה ולקרוא קריאת שמע? ומה הדין כיוצא בזה בבית כשמוציא ראשו חוץ לחלון?

אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: הישן בכילה ערום, מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא קריאת שמע. ודוקא כשאינה גבוהה עשרה (שאו נחשבת הכילה ככיסוי), אבל גבוהה עשרה – לא יקרא. ובבית, אפילו אינו גבוה עשרה לא יעמוד אדם בתוכו כשהוא ערום ויוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא, כיון שהוא קבוע, לעולם אינו נידון ככיסוי אלא כ'אהל'.

א. יש אוסרים אפילו בכילה שאינה גבוהה עשרה – משום לבו רואה את הערוה (עפ"י ברכות כה). וכן נקטו הרי"ף הראב"ד והתוס' להלכה [אא"כ יש כיסוי על לבו או חגורה המפסקת בין לבו לערוה. ע' מגן אברהם עג סק"ג; חזו"א טז, ב-ג. וע"ע שם ס"ק יא]. ואם יוציא את לבו מהכילה גם כן אסור מפני שראשו ורובו בחוץ וכאילו כולו בחוץ (מגן אברהם שם. לא הבנתי מה טעם אין דנים את הכילה ככיסוי על ערותו).

ב. נראה שהוא הדין לענין הרחקה מצואה, שאם היא בבית והוציא ראשו חוץ לחלון – אסור לקרוא, שראשו הולך אחר רובו (מגן אברהם שם. ומשמע שאם יוציא ראשו ורובו מותר).

דף יא

כ. א. הדלה על הסוכה ענפי עצים וסיכך על גבם – מה דינה?

ב. האם קציצה או חיתוך נחשבים מעשה במקום שהצריכה תורה 'עשייה'?

א. הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס (מין צמח מטפס) וסיכך על גבה – פסולה. ואם היה הסיכוך הרבה מהם – כשרה. והעמידו זאת (ט): בשחבתם (רש"י: השפילם) את ענפי האילן, שאם לא כן מצטרף סכך פסול עם סכך כשר ופסולה.

הדלה עליה את האילן וקצץ את הענפים – כשרה. לדעת שמואל (ולדברי רב יוסף אף רב אמרה) אין די בקציצה אלא צריך לנענע הענפים שקצץ, משום 'תעשה' – ולא מן העשוי, ולרב (כדברי רב הונא) אין צריך לנענע.

ואף לדבריו, אם הענפים שקצץ מעורים עדיין בקליפתם באילן או שקציצתן אינה ניכרת (ערש"י תוס' ועוד) – צריך לנענע.

א. שיטת התלמוד והאמוראים כשמואל, הלכך להלכה צריך לנענע (עפ"י רי"ף, תוס' ועוד).
ב. הרמב"ם (ה"ב) והסמ"ג כתבו שאפילו היה הסכך הכשר מרובה, צריך לקצץ הענפים. [ולשיטה זו, אם היה הסכך מרובה מהענפים די בקציצה ללא נענוע, ואם לא היה מרובה צריך לנענע. עפ"י רא"ם וכסף משנה]. לדעה זו אין מועיל ביטול סכך פסול בסכך כשר. אך אין נראה כן דעת הרי"ף וש"פ, אלא כשר על ידי חבטה אף בלא קציצה, ואף משלים את השיעור הנצרך לסכך אם הוא מעורב ממש ואינו ניכר (עפ"י או"ח תרכו"א ובבאה"ל). ואם הוא ניכר לעצמו, צריך שיהא בסכך הכשר כדי שיעור בלא ענפי האילן (ע"ש).

ולדעת רבנו תם (וכן נקטו התוס' וכן נראית לכא' דעת הרשב"א בתשובה קצו), אפילו כשאין הסכך מרובה על ענפי האילן לא נפסלה הסוכה [כאשר יש בסכך הכשר כדי צלתה מרובה מחמתה] אלא אם הדלה ואחר כך סיכך, אבל סיכך את הסוכה כראוי ואחר כך הדלה את האילן – כשרה. ושאר ראשונים חולקים.

ג. יש אומרים שהעושה סוכתו תחת תקרת הבית והסיר התקרה – צריך לנענע הסכך משום 'תעשה ולא מן העשוי' [ולדעה זו, כשאמרו קצצן צריך לנענע, היינו לא רק את ענפי האילן אלא גם את הסכך. ע' הגהות אשר"י]. ואולם הסכמת הופסקים להכשיר (כן נקט הרמ"א תרכו"ב). ואולם יש מחמירים בעושה סוכתו תחת גג העשוי להפתח ולהסגר, מפני שאין פתיחת הגג נחשבת מעשה גמור כי עשוי הוא להיפתח ולהיסגר (עפ"י ב"ח, מג"א וא"ר וש"א. מובא במשנ"ב תרכו סק"ח). והרמ"א (שם) כתב להקל.

ולדברי הכל אם כשעשה הסוכה היתה חשופה לאויר ורק אחר כך סגר את הגג, די בפתיחת הגג ואין צריך מעשה בסכך עצמו (משנ"ב שם סק"ט).

ד. ה'נענוע'; פרש רש"י ועוד ראשונים שיגביה כל ענף לבדו ויחזור ויניחנו לשם סיכון. ומסתימת כמה פוסקים נראה שמוזים ממקומם ואין צורך להגביה אחד אחד. וכן כתב הב"ח. ומדברי המשנה ברורה (תרכו סק"ח) נראה שמצריך להגביה ולהניח דוקא. כן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח קמ), ופסק שם שבמקרים שצריך לנענע משום חומרא או משום חשש לדעות מקצת מן הפוסקים [כגון במסכת תחת גג העשוי להפתח] יש לסמוך שמועיל לנענעם ללא הגבחה כל אחד לבדו.

[לכאורה היה נראה שמה שכתב רש"י 'כל אחד לבדו' לא בא לאפוקי כשמגביה כמה ענפים ביחד אלא רצונו לומר שאין צריך להסיר הסכך כולו ולסתור הסוכה רק יכול להגביה כל ענף וענף, אבל ראוי להגביה ענפים מספר ולהניחם. וא"כ נראה שהזוה למקום אחר כמוה כהגבהה. וכן יש להוכיח מדברי המשנ"ב שאעפ"י שהביא לשון רש"י כנ"ל, כתב במקום אחר (תרכט ס"ק מד) כדברי הב"ח שהזוה היינו נענוע. וע"ע מצות ראה סי' קמה].

ב. כנוצר לעיל, נחלקו רב ושמואל [וגם לוי סבר כשמואל] האם קציצתם / פסיקתם זוהי עשייתם אם לאו. ונוגע הדבר לסוכה שהדלה עליה את האילן, וכן לציצית שהטיל בבגד חוט אחד ארוך ולא חתכו עד לאחר שכרך וקשר, או שהטיל לשתי קרנות בבת אחת ואחר הכריכות והקשירות הפריד החוטים זה מזה [אבל אם כשתלאם בבגד היו מחוברים וחתכם קודם שקשר – כשר אף לדעת שמואל, שאין צריך כנף (ולא שתיים) בשעת תליית הפתילים].